

חוסר מתינות = חוסר אמונה בהבטחות גאולה של נביאינו

[י"ז בתמוז, שנת תשס"ז – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי.
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

מובא במשנה: "חמשה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז – נשתברו הלוחות, ובוטל התמיד, והובקעה העיר [ירושלים], ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד צלם בהיכל". (תענית כו)

האם יש סדר הגיוני לדברים הללו כיצד הם מנויים?
ודאי כן, כי חכם הוא מסודר גם בדיבוריו. אי אפשר לומר שיש כאן סדר היסטורי, כי על "העמיד צלם בהיכל" כותב רש"י שזה בימי חזקיה מלך יהודה, והוא חי הרבה לפני שנת החורבן.

אלא הסדר הוא מן **הקל אל החמור**. כאשר פורטים אנו צרותינו, אילו הקדמנו לדבר החמור, אין טעם להזכיר אח"כ דבר שהוא קל ממנו. אבל אם מתחילים בדבר הקל, נכון הדבר להוסיף אח"כ מה שהוא חמור עוד יותר, בבחינת "ולא עוד, אלא וכו'".

א. "נשתברו הלוחות", וע"י זה נפגם הקשר בינינו לבין מעמד הר סיני והופעת דבר ה' לעינינו. למה נחקקו באבן? מבאר מהר"ל (י"ג תיב התורה, פ"ד) שהכתב יכול להמחק. אבל החקיקה באבן מורה על דבר מוצק, קבוע יותר. [האריך בזה המלבי"ם, שמות לא, יח]. כלומר סמל "לוחות אבן" בא לחנך לרושם בל יימחק. "אלמלי לא נשתברו הלוחות הראשונות, לא נשתכחה תורה מישראל". (עירובין נד ע"א). אותו רושם חזק שקבלו ישראל ממה ששמעו קול ה' בדברות הראשונות. הם היו כולם בבחינת נביאים (רמב"ן, שמות יט, ט) ונתפעלו מאד. אמנם, גם כתב "נצח" החקוק באבן יכול להשתבר, כאשר גוף הלוחות נשברים.

ומפני מה נשברו? מפני חוסר סבלנות של עם ישראל. משה רבנו הודיע להם מראש שהוא עולה להר ה' למשך ארבעים יום. העם חשב שכמו שעלה בבוקר, כך יש למנות את תקופת הימים מעת לעת, וישוב להם בבוקר. אבל לא ידעו שיש למנות ימים שלמים. אותו יום ראשון שעלה איננו בחשבון, כי לא היה לילו עמו. לכן עליהם להמתין ולהתחיל החשבון רק ממחרת. אילו היו בני ישראל ממתנינים עוד יום אחד, היו זוכים לראות את משה רבנו יורד והלוחות בידו, ואז לא היו נכשלים ליצור להם עגל זהב. מה היה בעוכם? חוסר הסבלנות. כאשר האדם הוא פזיז, שכלו אינו פועל בצלילות הדעת.

כך בימינו, אמר לנו הקב"ה שהדרך לגאולה רצופה מכשולות ומהמורות. כל דברי חז"ל (סנהדרין צז-צח) מלאים תחזיות שחורות. עד כדי כך ששלשה אמוראים אמרו "ייתי ולא אחמיניה" (כלומר: שיבוא, אבל הלואי לא אהיה נוכח. זאת אומרת יבוא אחרי מיתתי, כדי שלא אהיה נוכח לסבול מהצרות ההן). ורק רב יוסף בלבד, השכיל לדעת כי אין ממה להתיאש או להיות נשבר ברוח. הסוף המאושר יגיע לנו בהחלט.

ליום השנה אחרי הגירוש המחפיר מגוש קטיף ומצפון השומרון, נערך יום לימוד בהיכל ישיבת מרכז הרב, בירושלים. נאם שם ראש השיבה, מו"ר הרב אברהם שפירא. (לשעבר הרב הראשי לישראל). הוא קרא בפני המשתתפים דברי הגמרא בסוף מסכת מכות (כד). כיצד התנאים רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא היו מהלכין בדרך ושמעו [מרחוק] קול המונה של רומי. התחילו הם בוכים, ורבי עקיבא משחק. אמרו לו, מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, הללו שמשתחווים לעצבים ומקטירים לע"ז יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום אלוהינו שרוף באש ולא נבכה? אמר להם, לכך אני משחק. ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה!!

וממשיכים חז"ל לספר שם: "שוב פעם אחת היו עולים לירושלים, [ארבעה חכמים המנויים לעיל], כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר הבית ראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים. התחילו הן בוכים והוא משחק. אמרו לו, מפני מה אתה משחק? אמר להם, מפני מה אתם בוכים? אמרו לו, מקום שכתוב 'והזר הקרב יומת', ועכשיו שועלים הלכו בו? ולא נבכה? אמר להן לכך אני משחק, דכתיב 'ואעדה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה בן ברכיה'. וכי מה ענין אוריה אצל זכריה? וכו' וכו' אלא עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה [לפורענות] הייתי מתירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה [לנחמה]. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון זה אמרו לו: 'עקיבא, ניחמתנו, עקיבא ניחמתנו'. (מכות כד ע"א וע"ב).

שואל הרב שפירא שליט"א, מפני מה הם ענו "ניחמתנו" רק אחרי המעשה השני, ולא ענו כך בלשון "ניחמתנו" אחרי המעשה הראשון של כרך רומי? עונה הרב כי "ניחומי אמת הם בקיום דברי הנביאים. מה שכתוב בהם הוא מציאות שבוא תבוא. ועל כן כשענה להם בפעם הראשונה ע"י קל וחומר "אם לעוברי רצונו כך" וכו' היה עדיין חסר "מראה מקום". ר' עקיבא אמר זאת בבחינת "חכם עדיף מנביא". אבל הם מבחינתם התנחמו רק כאשר שמעו שכך נרמז במקרא. דוגמא לכך, ב"סליחות" שאומרים בימי אלול, מוסיפים "כמו שנאמר" ומביאים פסוקים. כלומר להוכיח שמושג הסליחה היא מציאות קיימת, שהרי יש לכך תעודה במקרא". עד כאן דברי הרב שליט"א.

גם אנו בימינו, חלק מאתנו מחוסרי בטחון, מחוסרי אמונה שהגאולה מתממשת ובה. יש בנו ממדות אבותינו בהיותם במדבר, לא היתה להם "מתניות" לחכות בסבלנות עד בוא דבר השם. עלינו לדעת כי גם הנפילות, גם הקלקולים שהפוליטיקאים גורמים, כל אלו לא יוכלו לעצור תכניתו של הקב"ה, שאמר לגאול את ישראל. האריך בזה הרב קוק ("מאמרי הראי"ה", עמ' 170-171; 360).

כל מטרת התעניות היא לעורר אותנו לשוב בתשובה מקלקולינו. כך לשון רמב"ם: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי תשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה, עד שגרם להם ולנו כל אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב" וכו' (הלי תעניות, פ"ה ה"א). ובכן "סתם ככה" לצום, בלי לעורר מחשבת תיקון, אין בכך קיום המצוה כראוי. ולכן נתחיל בזה, לתקן פיזיותנו. להיות יותר מתונים "ומחכים לישועה". דברו על כך חז"ל בסנהדרין (צ"ע ע"ב) על סמך הפסוק "אשרי כל חוכי לוי".

כיון שהזכרנו שיש סדר לדברי חכמים, נעיר בקצרה מאד המשך המאמר בו פתחנו.

ב. ביטול התמיד הוא ביטול הקביעות. כתב על כך מהר"ל ("נתיבות עולם", עבודה, פרק ז) שדבר שהוא קבוע מראה על חשיבותו המרכזית בחיי האדם. מעלה גדולה יש למצוה שהיא תדירית וקבועה. כתב הרב אברהם קוק, כיון שחז"ל (זבחים צ ע"ב) שאלו מה יש להקדים תחילה, מקודש יותר או תדיר יותר? סימן הדבר שלכל אחד מהם יש מעלה השוה לחברו. המקודש חשוב יותר מבחינת איכות, אבל ה"תדיר" חשוב יותר מפני "כמות". וגם אריז"ל הרחיב ("ישער הכוונות", תפילת שחרית) במעלת קרבן התמיד, ששבחו מגיע עד גבהי מרומים.

לכן חז"ל שבחו "כל הקובע מקום לתפלתו, אלוהי אברהם בעזרו". וכן אמרו "אויביו נופלים תחתיו". זאת אומרת, מי שמקיים מצוה בתמידיות, וכאשר באה לו מאורע המפריע, הדבר החיצון נדחה והקביעות שלו עומדת, מכאן סימן שהוא יודע מה הוא עיקר ומה טפל. וכן כתב מהר"ל לענין "קבעת עתים לתורה". (שבת לא).

ג. מזה הגיעו לקלקול חמור יותר. **נבקעו חומות העיר**. ירושלים מקודשת מכל שאר ארץ ישראל. (כלים, פרק א). אחד מעשרת המאפיינים שיש לקדושתה היא שאין נותנים בה מקום לנכרי לגור. (רמב"ם, הל' בית הבחירה, פ"ז הי"ד). עלינו תמיד לדעת כי למרות שכל אדם באשר הוא יש בו הצלם העליון (עין מהר"ל, על אבות עמי קמו) אבל יש להבדיל בין קדש לקדש קדשים. (עין דברי הראי"ה, "אורות", עמ' קסט, פסקא ה). עלינו לשמור על קו מבדיל זה. החומות היו סימן היכר לעליונותנו. כאשר נכרים בקעו הקו, ופרצו לעיר, איבדנו היכר זה. [הערה: גם בזמנינו, אם היה אפשר להעתיק השגרירויות הזרות מחוץ לירושלים, לערים אחרות, היה עדיף].

ד. קלקול עוד יותר גרוע, שהרשע **שרף את התורה**, אלו הם פרטי הלימודים שהקב"ה רשם בפנינו. זה מעל ומעבר לשבירת לוחות הברית שהיו רק דברים כלליים.

ה. קלקול הגרוע מהכל, **לשים צלם בהיכל**. לא די שעוקרים את הקודש אלא שנותנים ערך עליון למושג שהוא זר ובלתי ישראלי. [כמו שעושים חלק מההוגים הכופרים בזמנינו, ועוד קובעים שזאת היא מעלה ישראלית!]

וגם על זה צריכים אנו לשוב בתשובה.